

Zemědělské systémy I.

1.-6. týden

prof. Ing. Josef Soukup, CSc.

katedra agroekologie a biometeorologie

www.af.czu.cz/kab

garant předmětu

FAPPZ, 1. patro, č.dv. 143

soukup@af.czu.cz

Zemědělské systémy I.

7.-9. týden

Ing. Jindřich Černý, Ph.D.

katedra agroenvironmentální chemie
a výživy rostlin

www.af.czu.cz/kavr

FAPPZ, 3. patro
cerny@af.czu.cz

Zemědělské systémy I.

10.-12. týden

doc. Mgr. Ing. Ivan Majzlík, CSc.

katedra obecné zootechniky a etologie

www.af.czu.cz/koze

FAPPZ, 1. patro
majzlik@af.czu.cz

Aktuální informace z katedrových stránek

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů - Microsoft Internet Explorer

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené Nástroje Nápověda

Adresa <http://www.af.czu.cz/cz/?r=5788&dep=28>

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Český Česká Česká

0 fakultě Katedry a součásti Studijní Věda a výzkum Mezinárodní vztahy Aktuality O fakultě Home

Katedry a součásti

- Katedry
  - Katedra agrobiologie a biomateriologie
    - Základní informace
    - Činnost
    - Financování
    - Publikace
    - Kolenní profily
    - Katedra agrobiologie a výroby rostlin
    - Katedra botaniky a fyziologie rostlin
    - Katedra genetiky a šlechtění
    - Katedra chemie
    - Katedra kvality zemědělských produktů
    - Katedra mikrobiologie, výživy a dietetiky
    - Katedra ochrany rostlin
    - Katedra pedologie a geologie
    - Katedra pěstování a využívání
    - Katedra rostlinné výroby
    - Katedra specializovaných rostlin
    - Katedra veterinárních dovedností
    - Katedra zahradnictví a krajinné architektury
    - Katedra zoologie a veterinární
    - Katedra zemědělství

Katedry a součásti

Katedra agroekologie a biomateriologie

Kontakt:

Vedoucí:

 Soukup Josef, doc. Ing. CSc.
+420 27438 2784
soukup@af.czu.cz

Zástupce vedoucího:

 Komarov Věra, Ing. CSc.
+420 27438 2785
komarov@af.czu.cz

Sekretariát:

 Raichlová Jana
+420 27438 2774
raichlova@af.czu.cz

Historie:

<http://www.af.czu.cz/cz/?r=5788&dep=28>

Start Total Command... ZAH_uvod.ppt OFT1_systemy... OPR1_systemy... Fakulta agrobiol... 13.06

Informace k výuce

- <http://moodle.czu.cz>

Studijní literatura

- Nový předmět - sylabus přednášek v přípravě
- Účast na přednáškách je nejúčinnější!
- Prezentace z přednášek
- Další materiály vystavené na Moodle

Internetový atlas plevelů

<http://www.weed-atlas.eu>

http://www.jvsystem.net/app19/Species.aspx?pk=1048&lng_user=1 - Microsoft Internet Explorer

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené Nástroje Nápověda

Adresa http://www.jvsystem.net/app19/Species.aspx?pk=1048&lng_user=1

Herba
Atlas plevelů
verze 1.0

Registřík Hledat druh Přehled druhů Čeledi Fáze růstu O aplikaci Administrace

Setaria pumila (POIRET) R. et SCH.

Bér sivý

Vědecká synonyma: *Setaria glauca* auct.

Česká synonyma:

Anglický název: Yellow bristle-grass

Slovenský název: Mchár sivý

Německý název: Gelbe Borstenhirse

Kód Bayer (EWS): SETPF

Čeleď: Poaceae / Lipnicovité

Botanický popis: Jednoletý pozdní jarní plevelný druh. Vytváří svazčité kořenový systém. Stébka šedozelená, poléhavá nebo kolénkatě vystoupavá, 5 – 50 (-100) cm vysoká, někdy dole rozvětvená, hladká, pod latou slabě drsná. Hladké oblé pochvy listů jsou otevřené a v ústí je nahrazen jazyček krátkými chloupky, nad nímž vyrůstají zespodu listové čepele dlouhé, odstávající chlupy, ouška chybějí (**obr.**). Listové čepele 5 – 8 mm široké, na líci drsné, na bázi a na kraji brvitě, dlouze zašpičtatě. Lichoklas přímý, hustý, nepřetřehovaný, nejčastěji vejčité válcovité. Štětky pod klásky zoubkatě drsné, s ostěnkami nahoru obrácenými (při protahování mezi prsty odzobá nahoru je lichoklas hladký), dvakrát až třikrát delší než klásky, žlutočervené až rezavé. Klásky žlutavé až šedivě zelené, vejčité, asi 3 mm dlouhé. Plucha i pluška příčně svraskalé. Obilky oválné vejčité, zploštělé, 2 – 3,5 mm dlouhé a asi 2 mm široké, na vrchu vypuklé, naspodu ploché, jemně bradavičnaté, žlutozelené, obalené v pluchách.

Reprodukce a šíření: Rozmnožuje se pouze semeny. Jedna rostlina vytváří až přes 1000 obilí. Po dozrání jsou obilky dlouze dormantní a vzházejí až později na jaře při vyšších teplotách půdy, nejlépe z hloubky 2 – 5 cm. Rostliny kvetou postupně od července do podzimu. Do polí a zahrad je rozšiřován nejčastěji osivem, nářadím, stačkovými hnojivy, balíčkovou sadbou a pokud se na damých pozemcích pěstují převážně širokořádkové kultury s nezapojenými porosty, snadno rostliny vysemeřují a obilky vydrží v půdní zásobě a zaplevelují následně plodiny.

Rozšíření a hospodářský význam: Kosmopolit domácí v teplém a mírném pásu obou polokoulí. U nás roste roztroušeně v celém státě, převážně v teplejších oblastech nížin až pahorkatin, zvláště na lehkých půdách. Roste na polích, zahradách, úhorech, ve vlnicích, na holých místech v trávnících, rumišťích spod. Zapleveluje hlavně jednoleté širokořádkové plodiny. V teplejších oblastech může být významným a nebezpečným plevelem. Obilky jsou dobré jako zob pro ptáky a může se jich použít i na výrobu lhu. Mladé rostliny mohou být ztrnovány nebo spásány zvířaty (zvláště ovce). Po odkvětu je tuň a draslavé štětky způsobují u dobytka záněty.

Zavít

Hotovo Internet

Start Total Command... ZAH_Uvod.ppt OPT1_systemy... OPT1_systemy... Registřík druhů... http://www.jvs... 13:01

Aktuální počasí – automatická meteostanice

Meteorologická stanice ČZU - Microsoft Internet Explorer

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené Nástroje Návoděda

Zpět Hledat Oblíbené Média

Adresa <http://www.af.czu.cz/kab/meteostanice/index.php> Přejít Odkazy

 Meteorologická stanice České zemědělské univerzity v Praze
Agronomická fakulta - Katedra agroekologie a biometeorologie

Úvod
Export dat
Jak číst data
Technické informace

Hodnoty po 15 (10) min

- Teplota vzduchu
- Vlhkost vzduchu
- Tlak vzduchu
- Globální záření
- Rychlost větru
- Směr větru

Denní nebo 1 hod. hodnoty

- Prům. denní teplota
- Prům. denní vlhkost vzduchu
- Teplotní extrémy
- Barometrický tlak
- Směr a rychlost větru
- Vítr - maximum
- Srážky
- Denní úhrn srážek
- Globální záření / den

Údaje o stanici

Stanice je umístěna v hlavním městě České republiky - Praze v západní městské části zvané Suchbát v areálu kampusu České zemědělské univerzity. Nadmořská výška činí přibližně 280 m, zeměpisná délka 14°22', šířka 50°08'. Průměrná roční teplota vzduchu se pohybuje kolem 9°C, průměrný roční úhrn srážek kolem 500 mm, příslušné časové pásmo SEČ (GMT + 1hod). Bližší informace o klimatu na adrese www.worldclimate.com nebo www.chmi.cz nebo www.klimadiagramme.de.

Řešitelský kolektiv

Správa dat, koncepce	J. Pivec	pivec@af.czu.cz
Správa síťového připojení	T. Randa	randat@af.czu.cz
Elektrické připojení	J. Frýdl	frydltf@tf.czu.cz
Konstrukce stožáru	H. Doležal	dolezal@tf.czu.cz
Software, prezentace dat	J. Zralý	admin@blueboard.cz

Některé hodnoty (průměr za posledních 15 minut)

Internet

Start Microsoft PowerP... KOPRA - AF ČZU ... Meteorologick... Adresa Plocha CS 8:59

Zkouška z předmětu

- docházka na cvičení (přednášky) je povinná
- „poznávačka“ plevelů
- seminární práce (projekt) prezentované na cvičení
- test v závěru semestru
- dostatečný počet bodů zajistí známku
- v opačném případě písemná (ústní) zkouška
- dbát pokynů na internetu !

Přednáška 1:

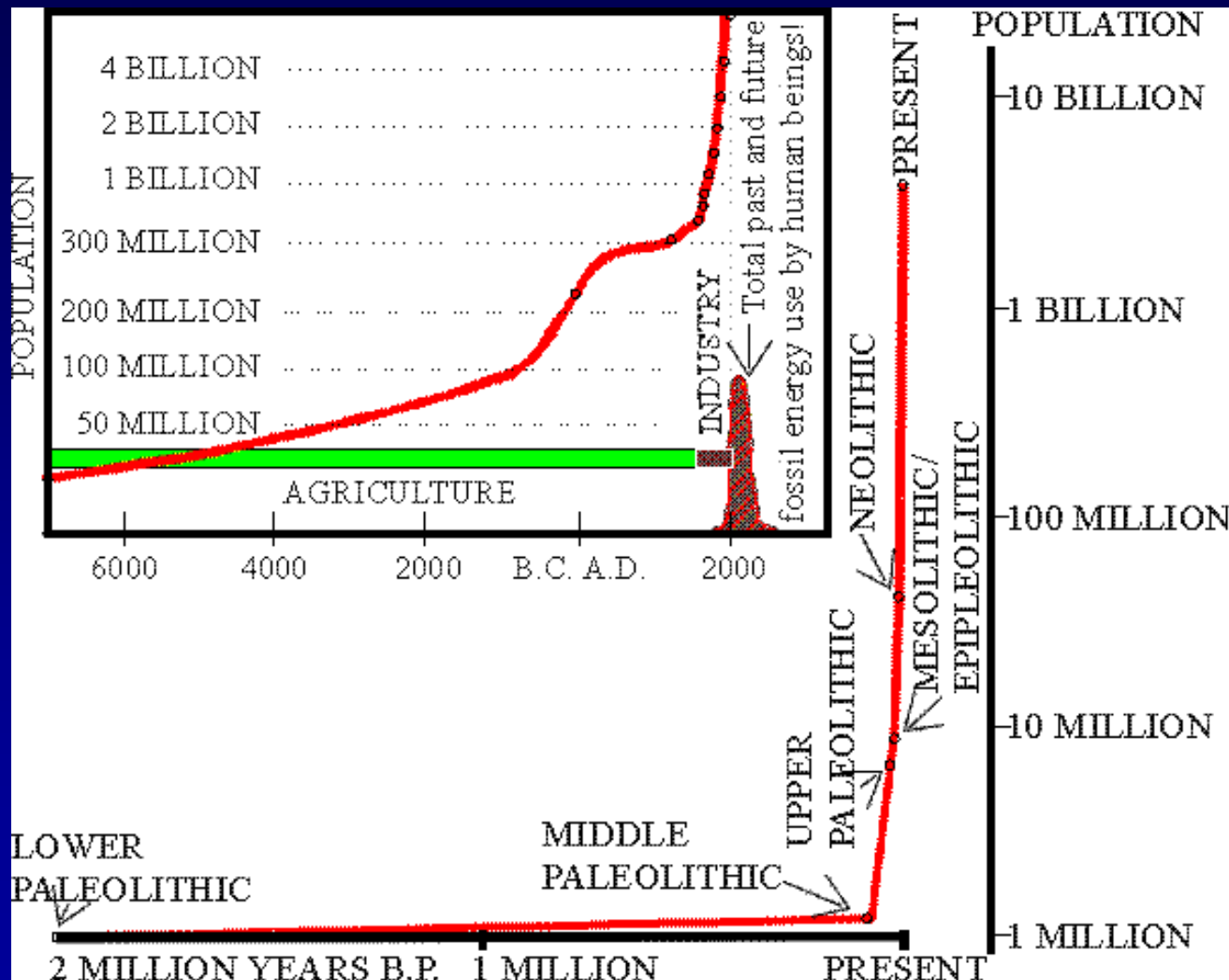
Ekosystémové pojetí zemědělství - agroekosystémy

- Populační růst a potřeba potravin
- Funkční podstata agroekosystémů
- Struktura
- Vlastnosti

Světová populace

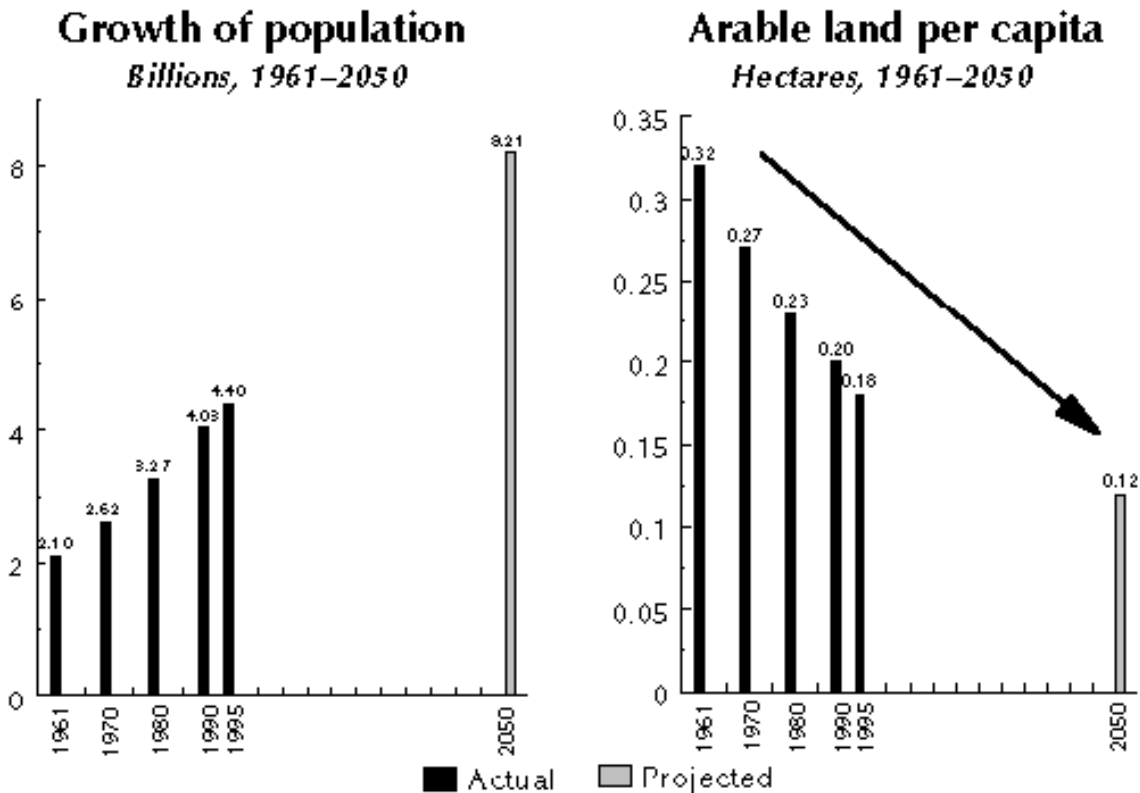
- 1650 500 milionů
- 1970 3.7 miliardy
- 2005 6.5 miliardy
- 2015 7.2 miliardy
83 % v rozv. zemích
- 2050 9.1 miliardy
86 % v rozv. zemích

Růst lidské populace

Růst populace a výměra půdy

Figure 3. Population and Arable Land in Developing Countries

Source: UNFPA/FAO

Population Reports

**Na Zemi v současnosti
zem. obhospodařováno
cca 1.0 mld. hektarů**

**Bez růstu výnosů by bylo
v r. 2050 potřeba
3.9 mld. hektarů**

**Kompromis:
Vyrobit více potravin na stejné ploše
nebo zabírat další přírodní stanoviště ?**

**Další narušování přírody není do budoucna přijatelné
Řešení je ve vyspělých technologiích umožňujících růst produkce**

Růst populace a spotřeby

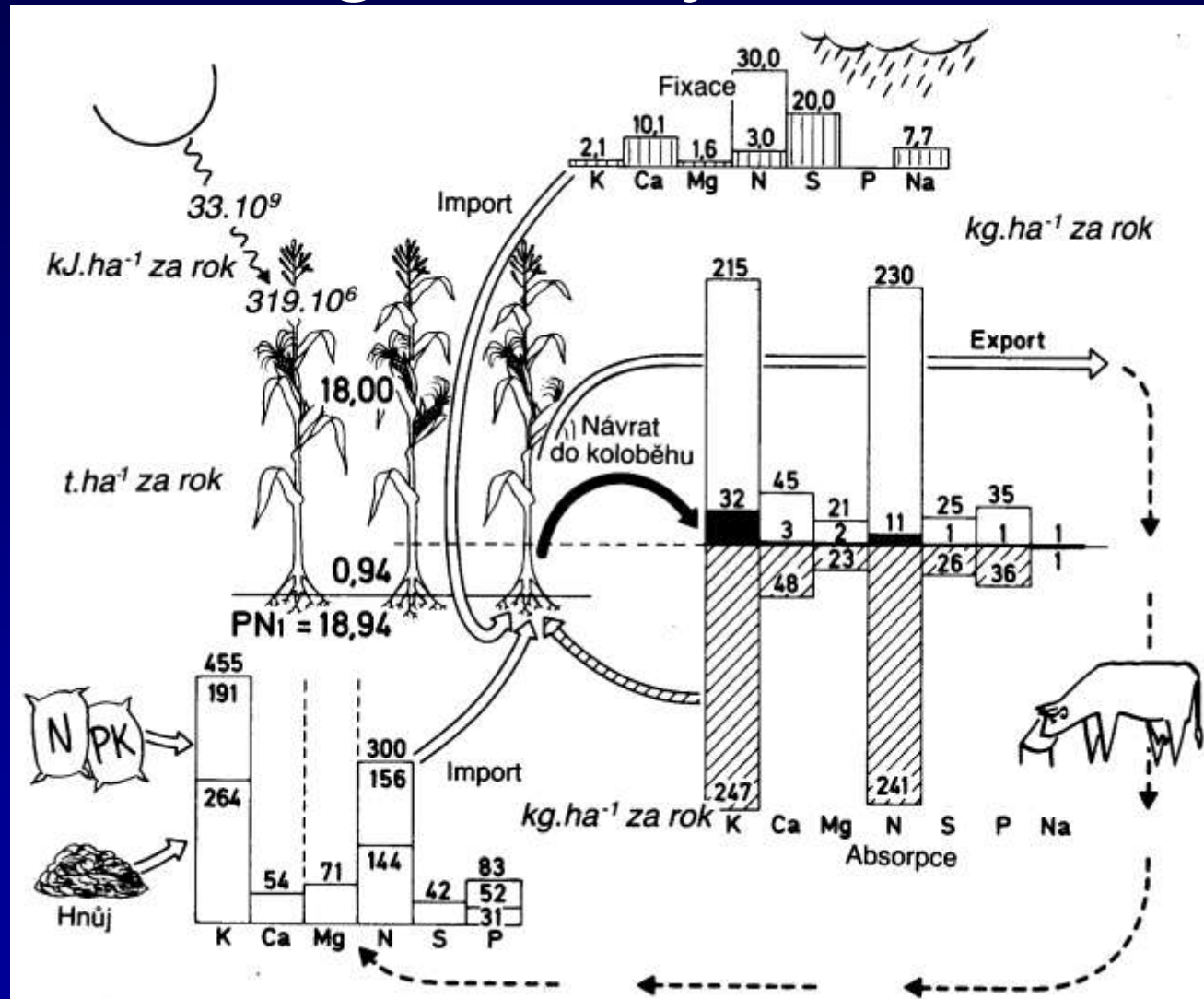

- roční přírůstek 80 mil. obyvatel, tj. +1 mld. za 12-13 let
- roční přírůstek 1 – 5 %, subsaharská Afrika zdvojnásobení za 25 – 30 let
- v r. 2025 (2050) bude na Zemi 8 mld. obyvatel, z toho 6,8 mld v rozvojových zemích
- změna výživových zvyklostí – vyšší spotřeba živočišných potravin – 40 % produkce zrnin jako krmiva
- zemědělská produkce pro energetické účely v rozvinutých zemích snižuje dostupnost potravin

Agroekosystémy

specifický typ ekosystémů

Schéma energomateriálových toků v agroekosystému

(Duvigneaud, 1988)

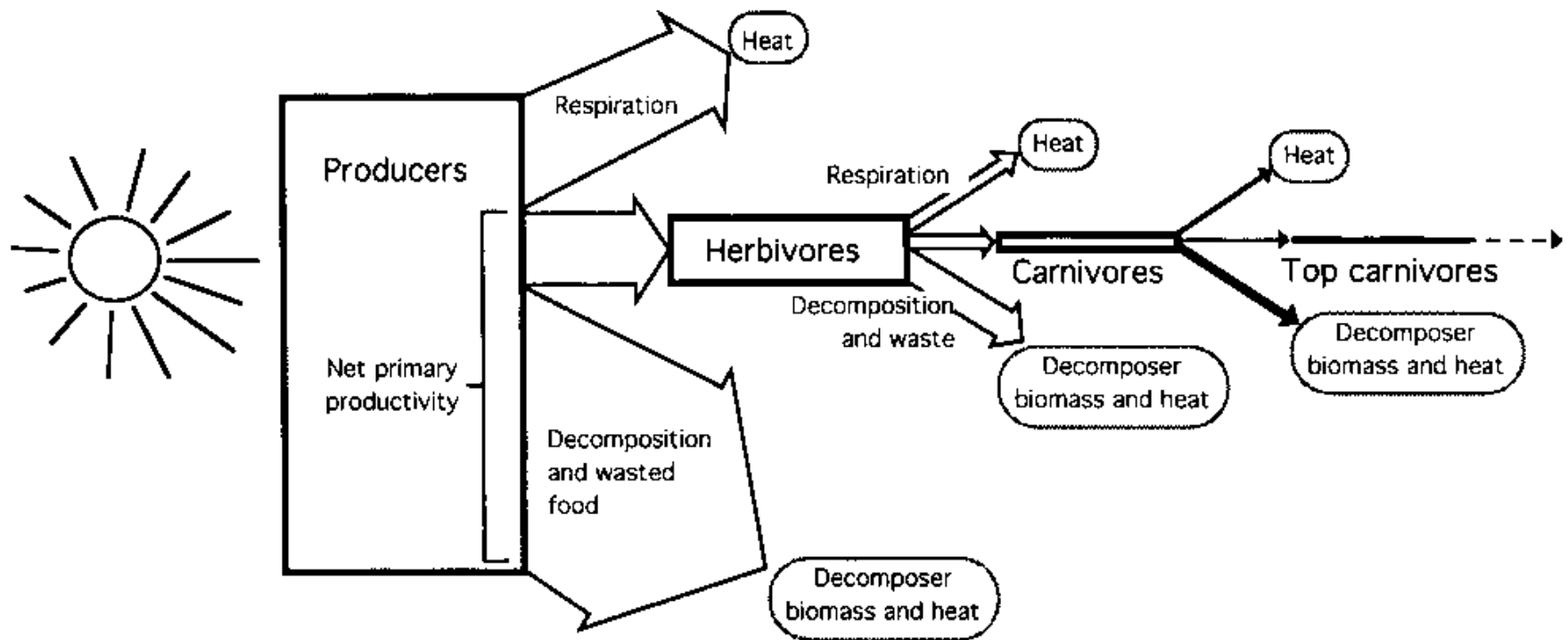
Význam a aplikace teorie systémů a systémového přístupu v biologických (zemědělských) vědách

- lepší poznání a znázornění složitých struktur
- poznání vazeb mezi jednotlivými prvky
- poznání funkcí
- možnost matematického popisu
- možnost modelování

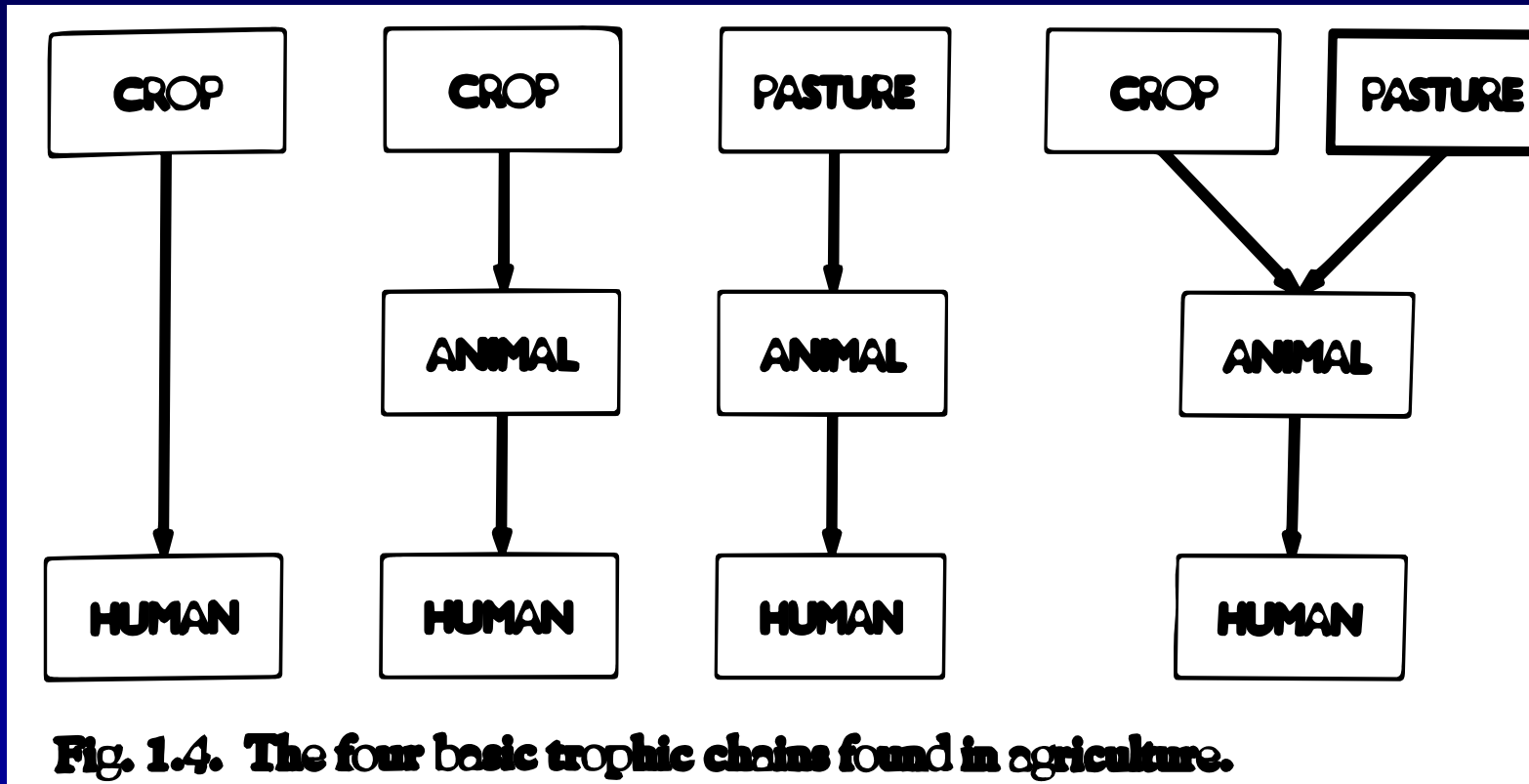
Základ fungování ekosystémů

- Hmota
  - pro stavbu těla a růst
  - obíhá ekosystémy v cyklech –
„**biogeochemické cykly**“
- Energie
  - pro metabolismus, růst a vnější aktivity (vůči ostatním organismům a prostředí)
  - ekosystémem pouze proteče – „**tok energie**“

Tok a transformace energie v ekosystému

Základní typy trofických řetězců v agroekosystémech (Loomis a Connor, 1992)

Charakteristika ekosystému

(Wikipedie, 2006)

- Ekosystém se skládá ze složky živé, tvořené organismy (tzv. společenstvo neboli biocenóza) a složky neživé, tvořené prostředím (biotopem).
- Základní funkce ekosystému jsou koloběh látek (tzv. biogeochemické cykly) a tok energie.
- Energie vstupuje do většiny ekosystémů dvojím způsobem:
  - Ze slunečního záření. Přeměnu energie slunečního záření na další formy energie nazýváme transformace nebo též disipace.
  - Formou energetického dodatku (z jiného ekosystému). Energetický dodatek přitom může být přirozený (příliv, mořské proudy, vítr, záplavy...) nebo antropogenní (hnojení, práce techniky, vypouštění odpadních vod...).

Struktura agroekosystému

- Neživé (abiotické) složky – „biofyzikální prostředí“
- Živé (biotické) složky
  - hospodářsky významné organismy
  - asociované organismy
  - člověk
- Vzájemné interakce

Biotické složky agroekosystémů

- Produkční organismy
  - získané procesem domestikace
  - vysoká výkonnost
  - požadované fyziologické a biochemické vlastnosti
  - vyšší nároky na úroveň produkčních faktorů
  - snížení odolnosti negativním vlivům prostředí

Biotické složky agroekosystémů

- Asociované organismy
  - škodlivé
    - plevely, choroby, škůdci
    - nutnost jejich regulace pod hranici škodlivosti
  - užitečné (beneficiální)
    - půdní biota – detritivoři, fixátoři N, ...
    - predátoři škůdců
    - hostitelské rostliny predátorů
  - indiferentní
    - zvyšující agrodiverzitu
    - posilující trofické sítě

Biotické složky agroekosystémů

- Člověk

- produkční funkce

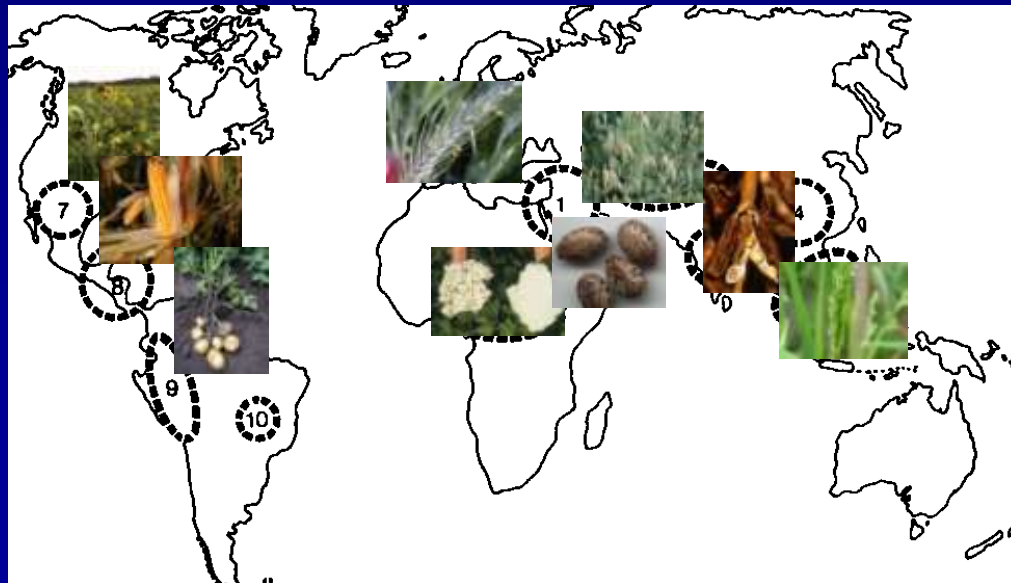
- určuje strukturu a fungování agroekosystémů
    - omezuje negativní působení abiotických faktorů prostředí
    - reguluje výskyt nežádoucích organismů
    - zasahuje do biogeochemických cyklů (posiluje, otevírá)

- mimoprodukční funkce

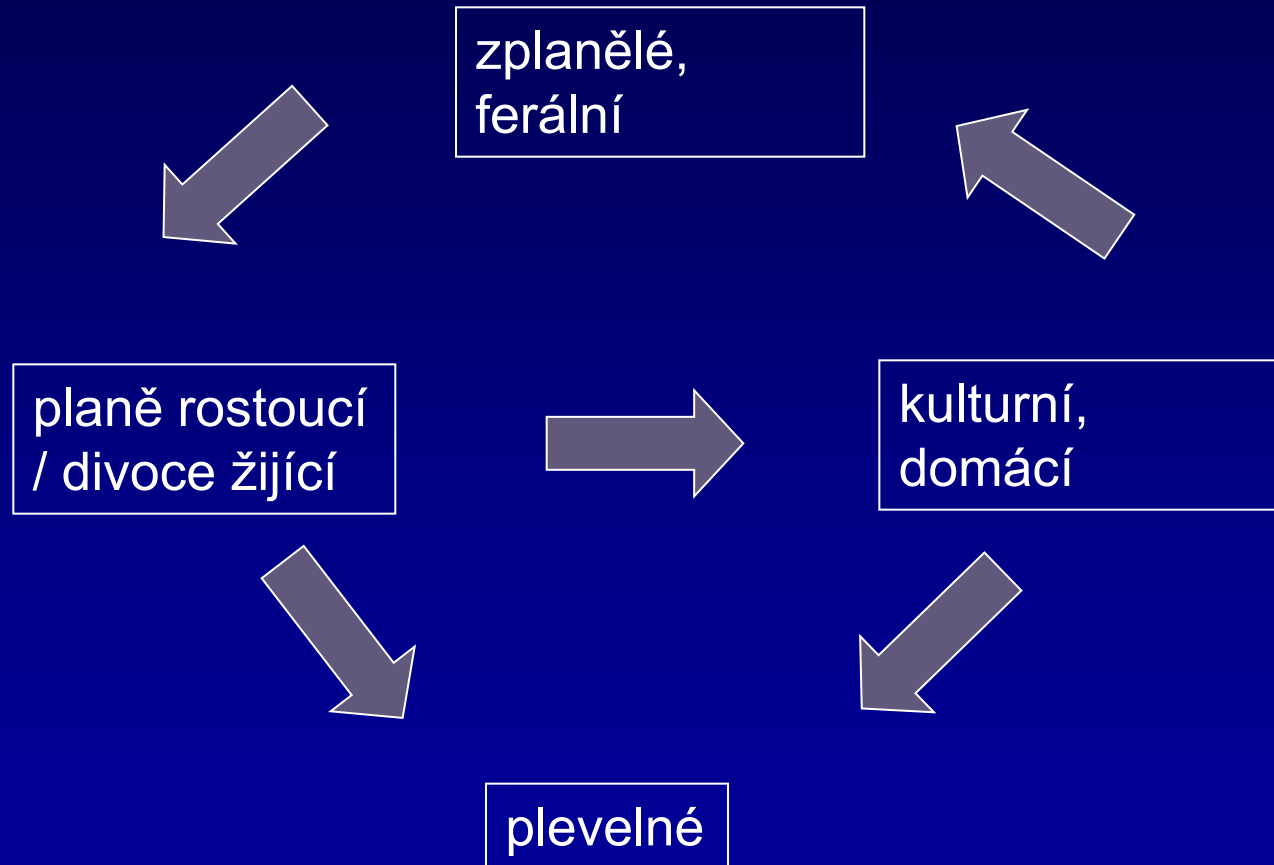
- tvorba kulturní krajiny
    - sociální funkce
    - ochrana přírodních zdrojů?

Vlastnosti agroekosystémů (ekosystémů typu „ager“)

- cílená selekce (výběr) organismů – výběr produkčních organismů a potlačování škodlivých = snížená druhová pestrost (ochuzení, pauperizace)

Ekologické typy organismů

„komplex crop/wild/weed“

Genetická centra plodin

Šlechtění kulturních rostlin

- Vysoký fotosyntetický výkon
- Velký sink určující výnosový potenciál
- Vysoký harvest index (HI) = podíl hospodářsky významných částí
- Další znaky ...

Světový trend ve struktuře plodin

- Globalizace obchodu s komoditami
- Snižování počtu pěstovaných plodin
- Specializace podniků (celých regionů)
- Unifikace technologií pěstování

Čtyři plodiny - „big four“ zajišťují 80 % kalorické spotřeby

Plodina	Výměra (tis. ha)	Produkce (tis. t)
pšenice	217.433	607.045
kukuřice	157.874	784.786
rýže	156.952	651.743
sója	94.899	216.144
řepka	30.234	49.479

Důsledky

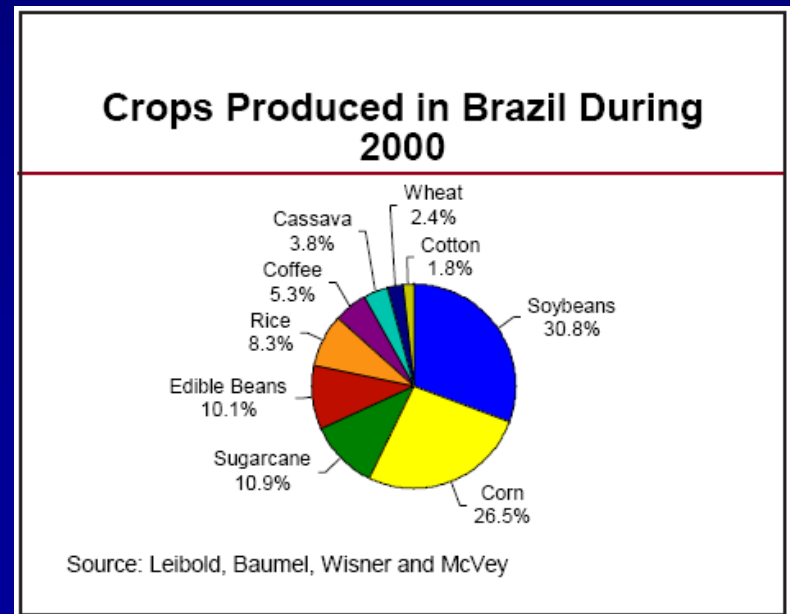
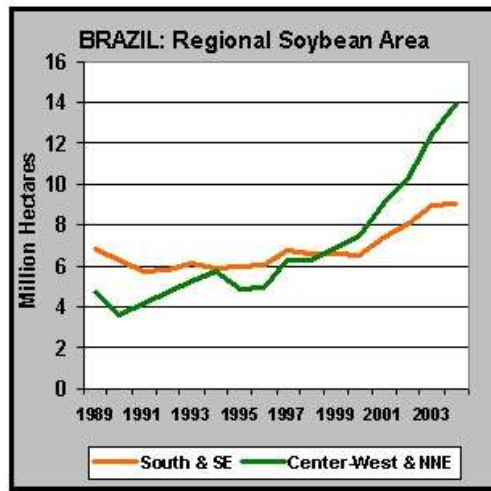
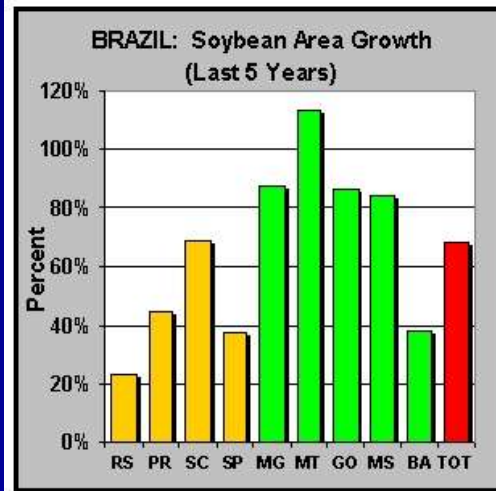
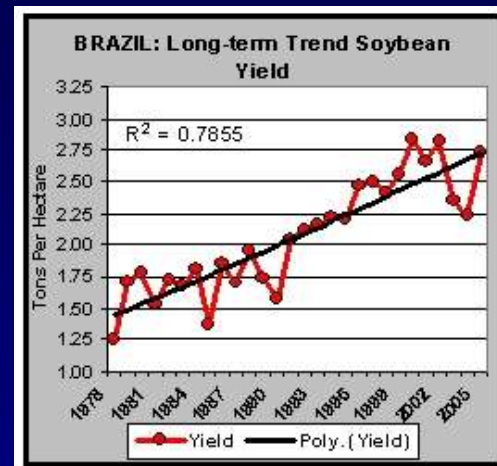
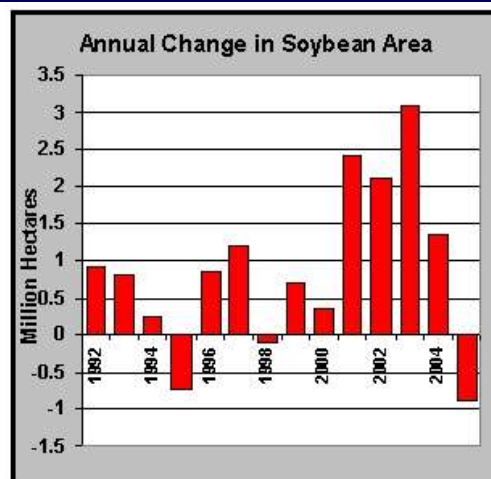
- Lokální (globální) specializace na omezené množství plodin v osevních postupech
- Unifikace technologií v celosvětovém měřítku (mechanizace, osiva, pesticidy)

Vznikají technologické problémy:

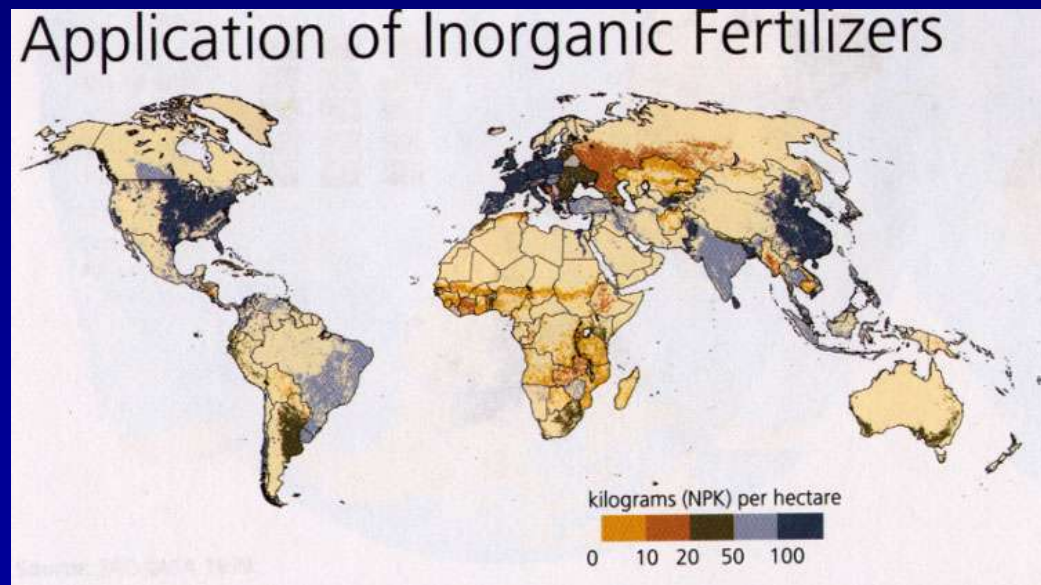
- Zakládání porostů
- Výživa rostlin
- Výskyt a regulace škodlivých organismů

Příklad: expanze pěstování sóji v Brazílii

Vlastnosti agroekosystémů (ekosystémů typu „ager“)

- otevírání a zesilování materiálových toků –
odběr hospodářským výnosem x nutnost
doplňování živin, vkladu práce, energie, ...

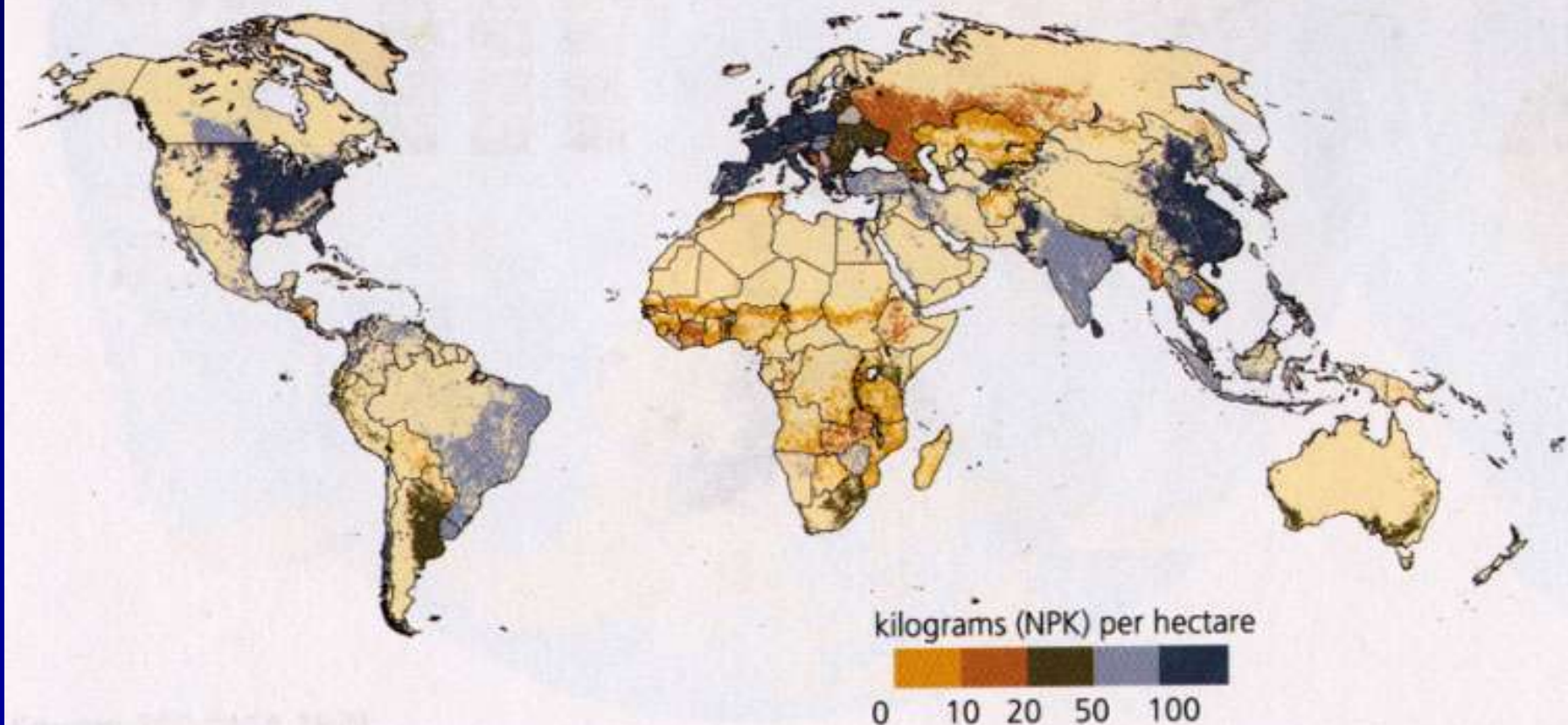
Formy dodatkové energie

(cultural energy)

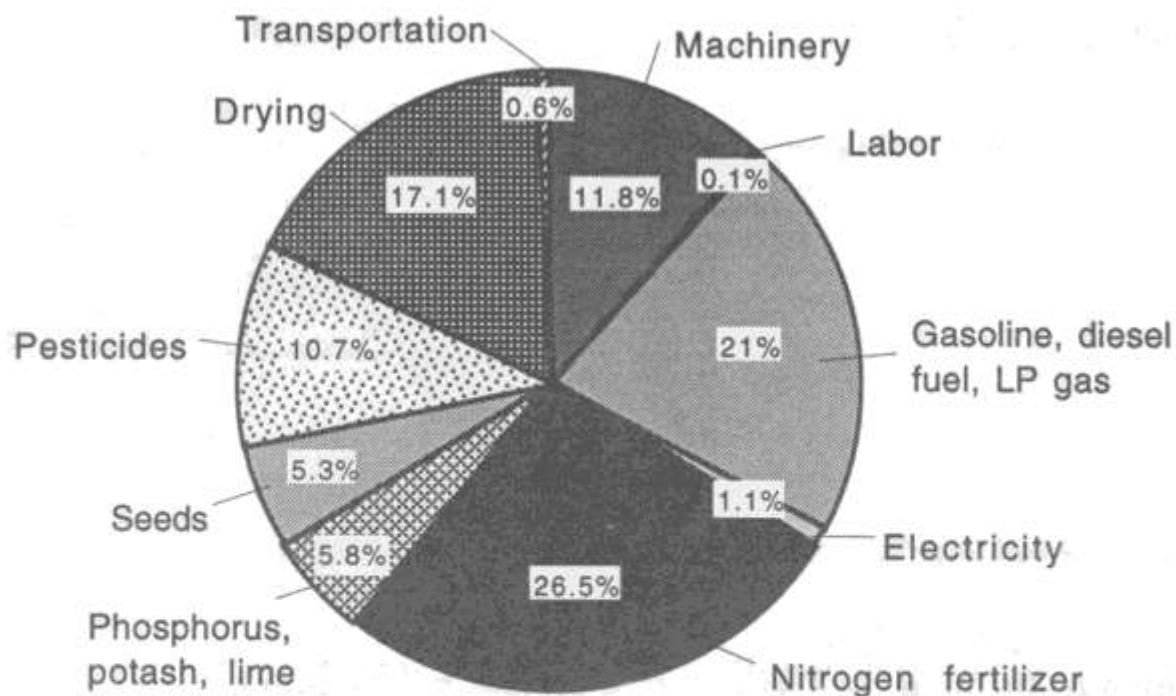
- Energetické vstupy biologického charakteru
  - zvířecí a lidská práce
  - meziplodiny, rostlinné zbytky
- Paliva a další energie
  - nafta, mazadla
  - el. energie, alternativní zdroje energie
- Nepřímé energetické vstupy
  - energie vynaložená na výrobu technologických prostředků
  - minerálních a stájových hnojiv, osiva
  - pesticidy
  - závlahy, stavby, skladovací prostory

Spotřeba hnojiv (v kg NPK)

Application of Inorganic Fertilizers

Podíl energetických vstupů (konvenční pěstování kukuřice)

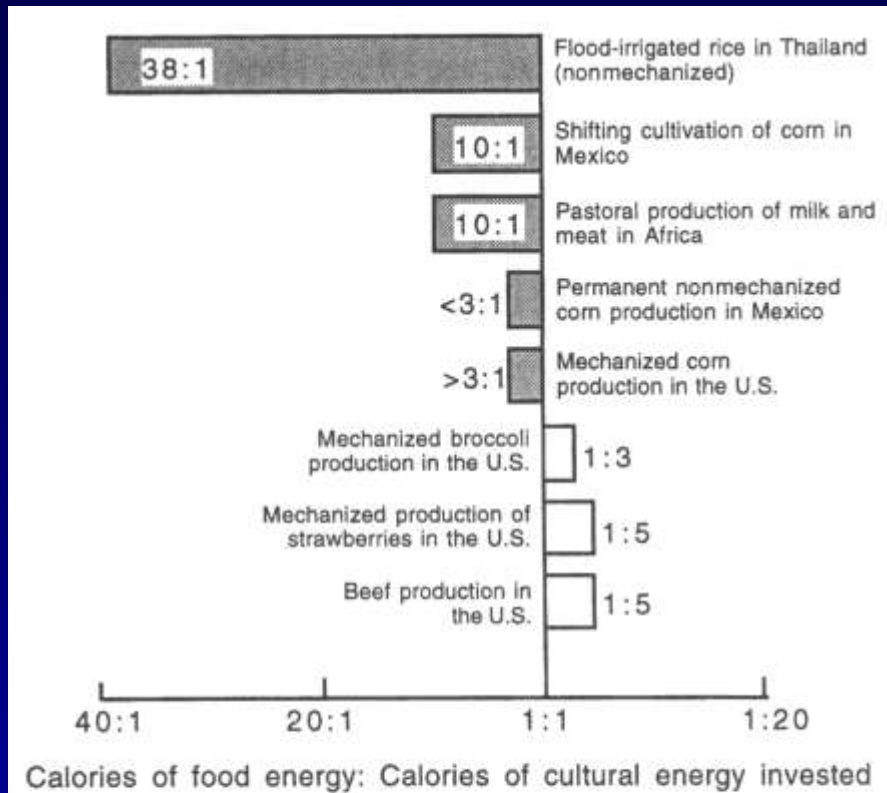

Total energy input: 8,390,750 kcal/ha

FIGURE 18.10

Energy inputs per hectare for corn production in the United States in 1980. Total grain yield averaged 7,000 kg/ha and the kcal output-to-input ratio was 2.9:1. Data from Pimentel (1984).

Návratnost vložené energie (input / output)

FIGURE 18.4

Comparison of the returns on energy investment for various agroecosystems. Bars extending to the left indicate systems in which the realized output is greater than the input; bars extending to the right indicate systems in which the energy input is greater than the energy value of the resulting food. Data from Pimentel (1980); Cox & Atkins (1979).

Charakteristiky energetické efektivity

- Koeficient využití globálního záření
  - $KG = M / G$ (metabolizovaná energie / globální záření)
- Energetický koeficient – efektivity dodatečné energie (energy output to input ratio)
  - $R = M / D$ (metabolizovaná / dodatečná energie)
- Energetický zisk
  - $Z = M - D$
- Měrná spotřeba energie na jednotku produktu (vyprodukované jednotky energie)

Řízení (management) agroekosystémů

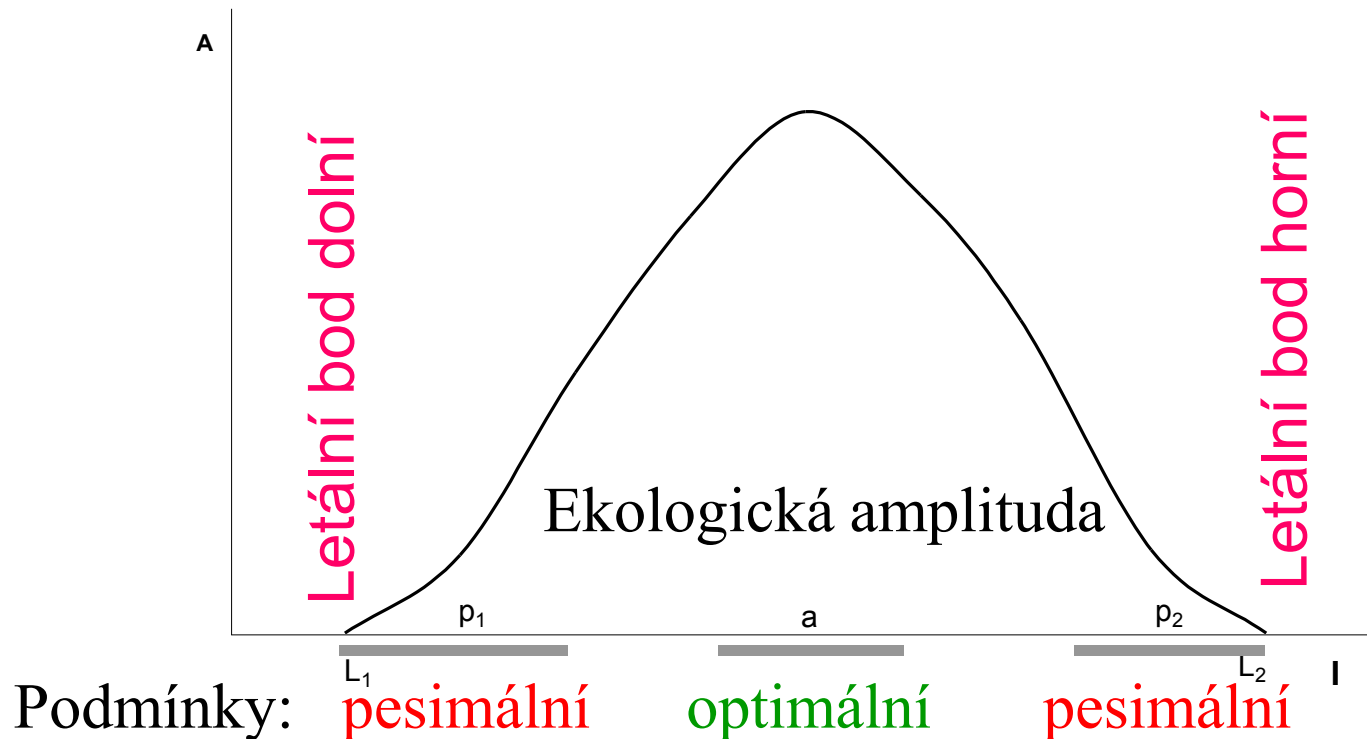
- zemědělství je „bioekonomická“ aktivita
  - řízení biologických, technologických a sociálně ekonomických složek
- usměrňování energomateriálových toků s cílem (ekonomické) optimalizace produkce
  - využití sluneční energie, živin, velký podíl sklíditelných částí, ...
  - volba vhodných nástrojů a intenzity jejich používání

Řízení agroekosystémů

- regulace člověkem z vnějšku – oproti autoregulaci v přirozených ekosystémech
- ovlivňování abiotických faktorů prostředí (regulace podmínek a zdrojů)
- regulace biotických složek (šlechtění, ovlivňování biotických vztahů)

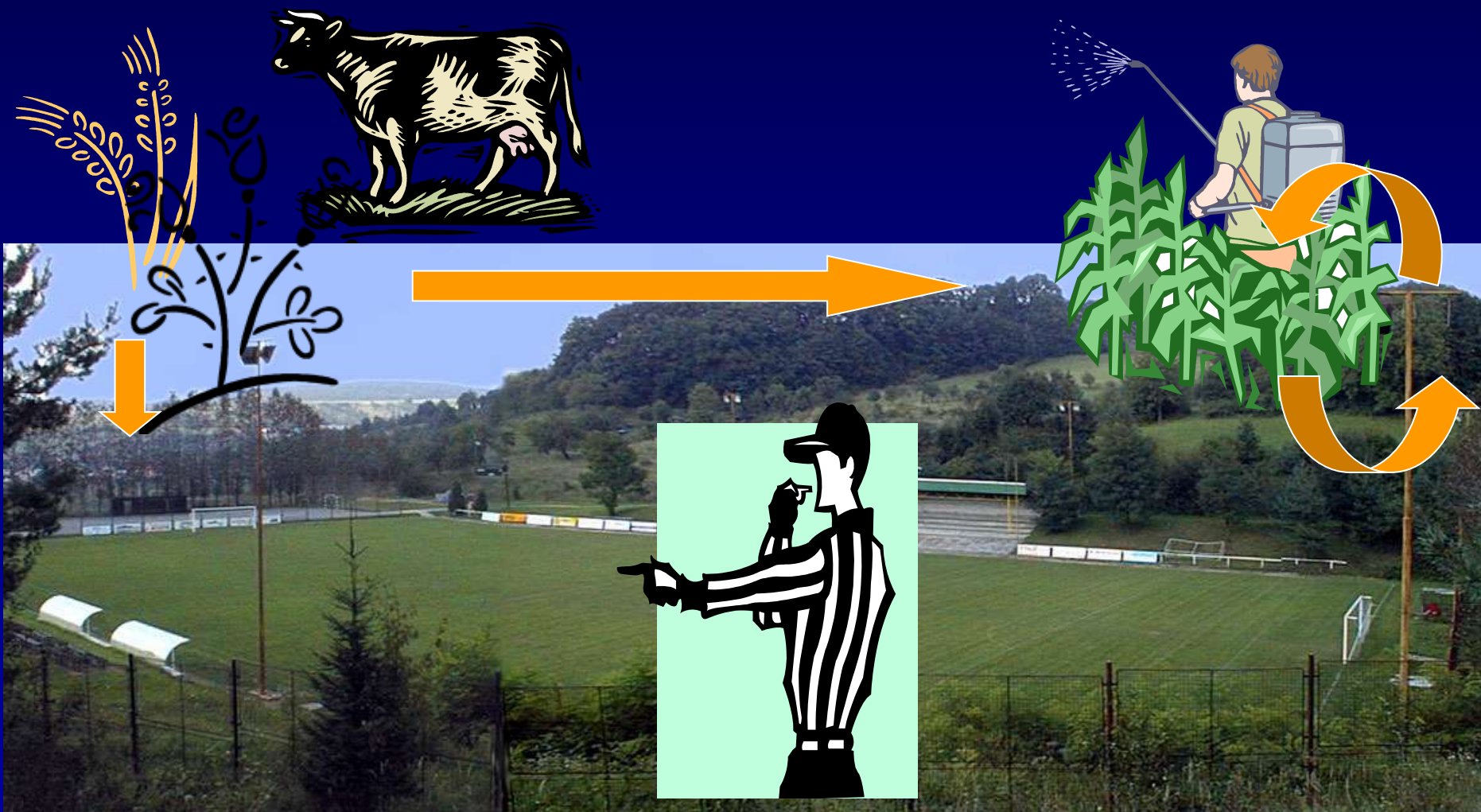
Limity ekologických faktorů

Obr. 1

Vysokého výnosu lze dosáhnout, pokud se ekologické faktory blíží optimu

Struktura a řízení agroekosystémů

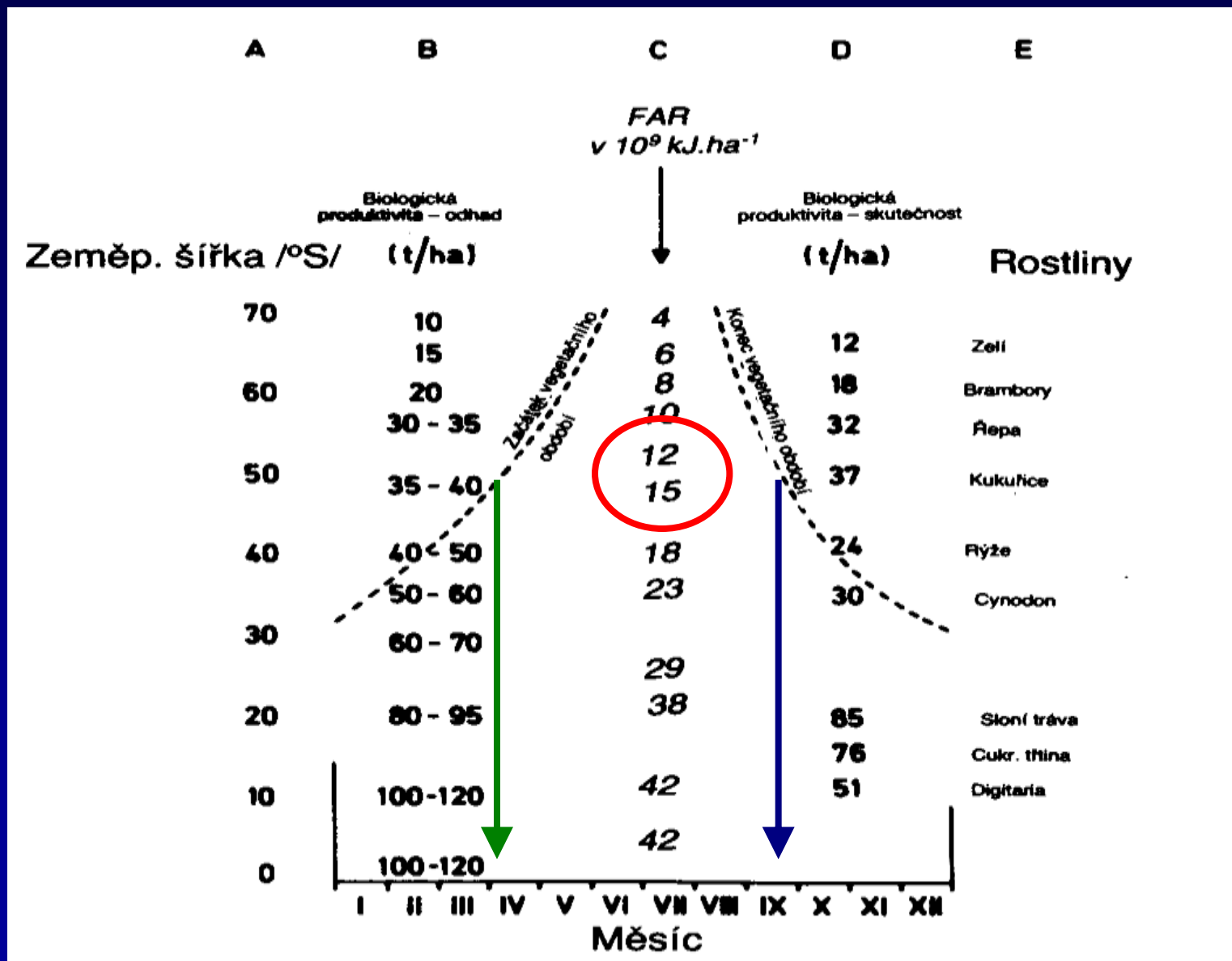

Nejvýznamnější abiotické faktory: **sluneční radiace**

- Sluneční radiace
  - množství fotosynteticky aktivní radiace (PAR)
  - adaptace rostlin na geografické rozdělení teplot
  - vliv na teplotní a vláhový režim stanoviště
  - vliv na fotosyntetickou účinnost
  - geografické rozdíly ve fotosyntetické produkci
  - adaptace rostlin – různé fotosyntetické typy
  - fotoperiodicita

Biotická produktivita v různých pásmech

Ničiporovič, 1968

Regulace abiotických faktorů = přizpůsobování jejich účinku optimu

- Sluneční radiace (pasivní přizpůsobování)
  - vhodná rajonizace plodin
  - délka vegetační doby (jařiny vs. ozimy)
  - architektura porostů (horizontální a vertikální)
  - šlechtění výkonnějších odrůd (LAI, LAD, HI)
  - ...

Nejvýznamnější abiotické faktory: voda

- Hydrický režim
  - zajištění transpirace (transpirační koeficient)
  - zajištění dostupnosti a příjmu živin
  - transportní pochody v půdě a rostlině
  - zajištění potřeb asociovaných organismů

Vodní režim krajiny

- Základní složky
  - srážky (500 – 1200 mm)
  - výpar (cca 70 %)
    - evaporační (7-10 mm z hladiny, 2,5 mm z holé půdy / 1 letní den)
    - transpirační (2-10 mm / den)
  - odtok
    - evropský předěl 3 moří (Králický sněžník)

Regulace abiotických faktorů = přizpůsobování jejich účinku optimu

- Vodní režim
  - pasivní přizpůsobení:
    - rajonizace plodin
    - využití vhodné části vegetační doby
  - aktivní regulace
    - zpracování půdy
    - management půdního pokryvu
    - závlahy a odvodnění

Nejvýznamnější abiotické faktory: živiny

- Trofický režim
  - živiny obíhají v biogeochemických cyklech mezi „zásobníky“
  - cykly C, N, P, ...
  - potřeba ke stavbě rostlinného těla – specifické funkce
  - dostupnost živin (Liebigův zákon minima)

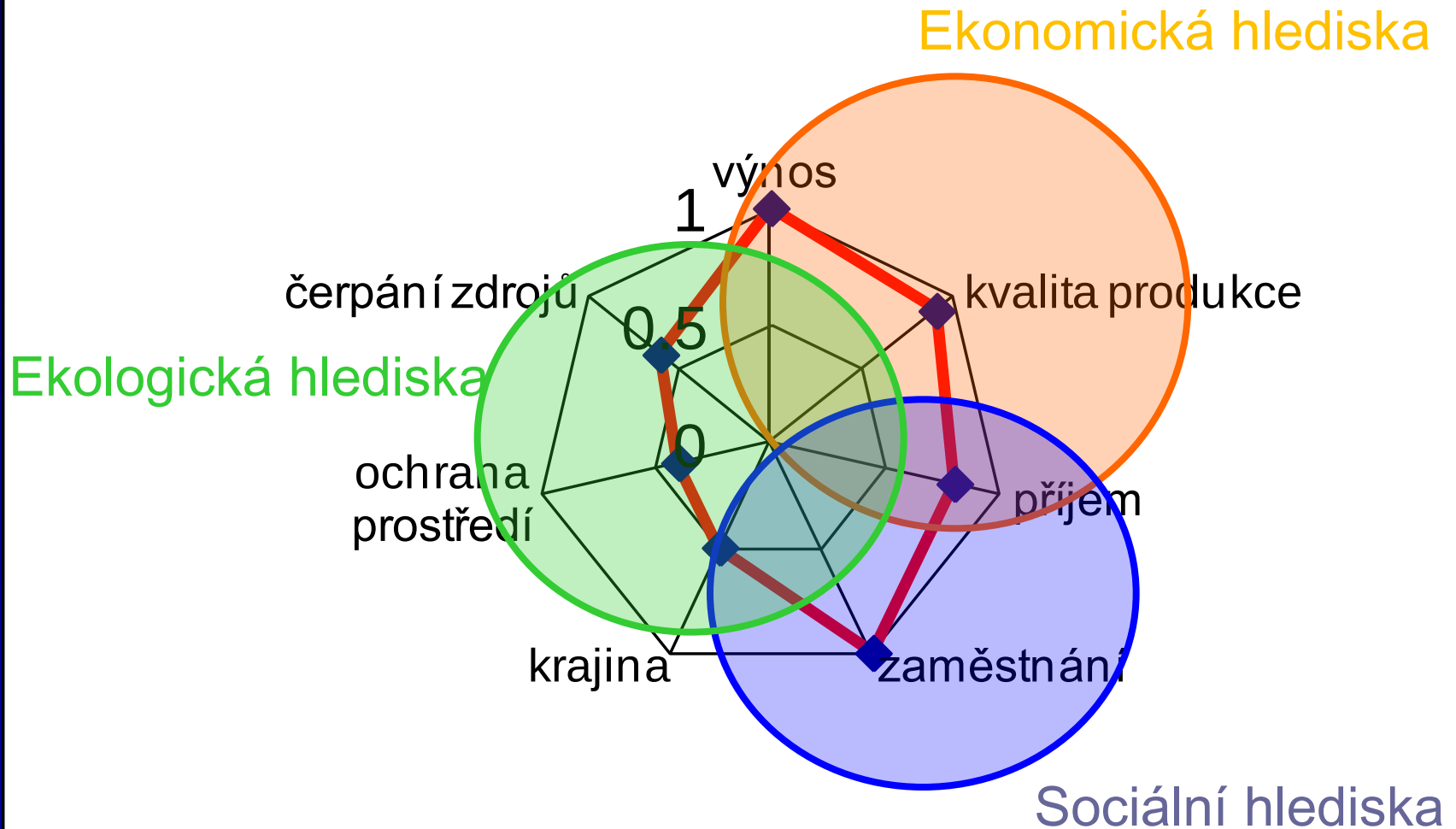
Regulace abiotických faktorů = přizpůsobování jejich účinku optimu

- Trofický (živinný režim)
  - pasivní přizpůsobení:
    - vhodná rajonizace plodin
  - aktivní regulace
    - bilancování a doplňování odčerpaných minerálních živin
    - zajištění cyklu organické hmoty
    - péče o související půdní vlastnosti (fyzikální, chemické, biologické)

Dlouhodobá udržitelnost – „sustainability“

- Uspokojení potřeb společnosti v množství a kvalitě potravin
- Zajištění ekonomické prosperity zemědělských subjektů
- Zachování kvality přírodních zdrojů a biologické diverzity
- Racionální čerpání surovinových a energetických zdrojů

Hodnocení složek udržitelnosti

Produkční systémy

- konvenční
  - produkční prostředky využívány s cílem maximalizace (optimalizace) produkce
  - využívání všech dostupných produkčních opatření – prostředků: užívání minerálních hnojiv, pesticidů, ...
  - intenzivní chov zvířat
  - pěstování intenzivních odrůd v monokultuře
  - opakované intenzivní zpracování půdy
  - závlahy

Produkční systémy

- konvenční
  - úroveň negativních vlivů závislá na úvaze zemědělce
  - vysoká efektivita kapitálu a práce
  - problematické z hlediska udržitelnosti
  - nežádoucí jevy pro zemědělce – půdní vlastnosti, změny ve výskytu a vlastnostech škodlivých organismů, ...

Produkční systémy

Integrované

- zohlednění ekonomických i ekologických hledisek při uplatňování produkčních faktorů
- využívání plodin a zvířat adaptovaných na dané stanoviště - podmínky prostředí
- produkční organismy s vyšší odolností vůči bio- a abiotickým stresorům
- škodlivé organismy regulovat podle prahů škodlivosti
- využívání potenciálu užitečných asociovaných organismů
- zajištění reprodukce půdní úrodnosti
- používání technologií šetrných k prostředí
  - mechanizace
  - agrochemikálie
  - hnojiva

Produkční systémy

- *Low input* – „nízkovstupový“ systém
  - intenzita vstupů do výroby se řídí efektivitou (energetickou, ekonomickou) jejich využití, ne výší či objemem produkce
  - minimum využití agrochemikálií
  - nižší náklady ale i nižší výnosy
  - vyšší rentabilita, ale nižší celkový zisk než u integrovaného způsobu pěstování

Produkční systémy

- Alternativní produkční systémy
  - biologické a ekologické zemědělství
  - nepotravinářská produkce
    - energetické plodiny
    - suroviny pro stavební aj. průmysl
    - léčivé rostliny, ...

Produkční systémy

Ekologické – přátelské k prostředí

- vyloučení syntetických hnojiv a pesticidů
- přesevy a pěstování krajových odrůd
- využívání leguminóz
- vyloučení transgenních odrůd
- období konverze při přechodu z konvenčního
- problematické z hlediska potřeby lidské práce
- potravinová bezpečnost?